

Med Broby vader man ikke i den tomme luft...

Af Claus Bjerring

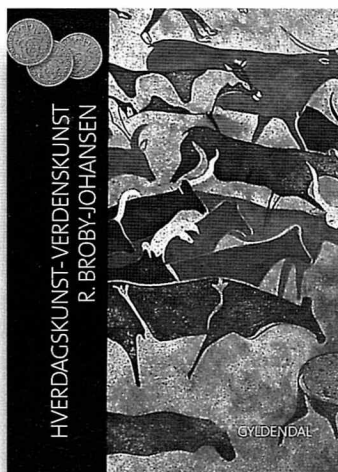
Anmeldelse af

R. Broby-Johansen:

Hverdagskunst
– *Verdenskunst.*

Gyldendal

indbundet. 216 sider.

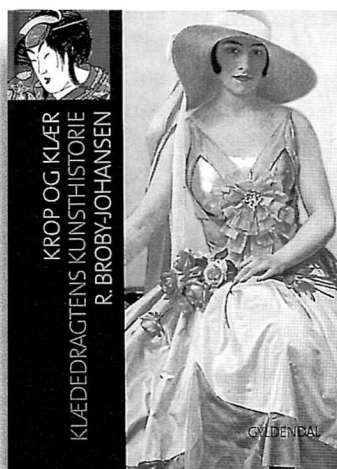

R. Broby-Johansen:

Krop og Klær. Klædedragtens kunsthistorie.

Gyldendal

indbundet. 256 sider.

Livet er for kort til franske film, som vi sagde engang, men det er langt nok til at vi kan læse noget af Rudolf Broby-Johansen. Forfatter-skabet er stort og varieret, men kunst af alle slags og fra alle tider fik løvens part.

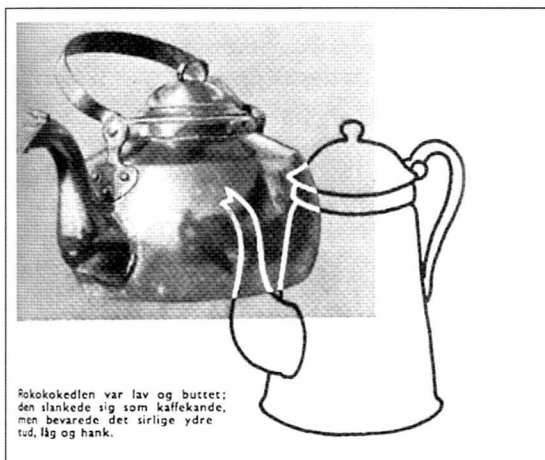
Kunst i den snævre betydning af ordet spiller ikke nogen rolle i de fleste menneskers liv. En tilværelse uden Schiller og Goethe, Chopin og Wagner, Rafael og Rubens, uden Klaus Rifbjerg og Niels Viggo Bentzon og Per Kirkeby er ikke alene mulig men almindelig. Alligevel lever vi omgivet af kunst fra morgen til aften, for begrebet omfatter alt det mennesker har givet form: "Tingenes udseende, deres kunstneriske udtryk er, når det kommer til stykket, endnu vigtigere end deres praktiske funktion, deres sjælelige indvirkning på os det vigtigste, fordi alle vore handlinger dirigeres af vores bevidsthed."

Derfor går vi mere eller mindre op i at vælge det rigtige, når det gælder lamper og gulvtæpper og husgeråd, ofte i den tro at vi træffer personlige valg, hvilket sjældent er tilfældet. Brugskunst interesserer os mest, og derfor er vægpynten det inventar der har kostet mindst. Vi giver fem tusind for en sofa men nødig fem hundrede for et skilderi.

Vægpynt? De fleste af de billeder vi har hængende er dekorativt, som er blevet vane, de samme ting hænger på de samme søm i årevis. Det kunne ærgre Broby der propaganderede for at gøre som de gamle kinesere og holde i hvert fald én væg fri til ét billede – postkort, avisudklip, plakat, grafik, maleri – som vi skiftede ud, når vi ikke længere så det. Men måske udfylder fjernsynet i dag den funktion! Sansen for kunstneriske udtryk

havde drengen Rudolf med hjemmefra; det var på faderens værksted, i bondegårdens huggehuse og ved vævestolene hans opfattelse blev dannet. På ham passer hvad Viggo Hørup skrev, da han så tilbage på latinskolen han gik i: "Send en fattig dreng derind med racens fjendskab i sit hjerte, lad ham erobre dannelsens midler uden at blive erobret deraf, og han vil gå ud af denne skole med et stort mod på krigen og rustet til at føre den."

H.C. Andersens tragedie, at være født på samfundets bund og være på evig flugt fra kendsgjerningen, blev ikke Brobys. For ham blev det samme udgangspunkt tværtimod den solide platform for engagement og erkendelse. Om det gymnasium han gik på sagde han i et interview: "Det var min første øvelse i klassekamp."

Rokokokedlen var lav og buttet; den slankede sig som kaffekande, men bevarede det sirlige ydre tud, låg og hank.

Hverdagskunst – verdenskunst

Kunsthistorie og -kritik undgår at blande økonomi og æstetik, bortset fra benovelsen over at et van Gogh-maleri, der var usælgeligt i malerens levetid, handles til millioner af kroner. Problemet forelå ikke for Broby; det var en selvfølge at de ting ikke kunne adskilles.

Han havde en forkærlighed for den romanske middelalder, da kunstneren var håndværker blandt håndværkere. Kunsten var ikke produceret for et marked men udført lokalt og anonymt. Det var fællesskabet som tiltrak kommunisten Broby, selv om arbejdsgeveren var kirken, der havde skabt de

himmelske magter som et spejlbillede af de jordiske.

Det er en udelt fornøjelse at læse og se billeder i *Hverdagskunst – Verdenskunst*. For den uforberedte læser er det en overraskelse, at det æstetiske udbytte mangedobles af, at den kunstneriske melodilinje er underbygget med økonomiske og politiske akkorder.

Broby selv havde forberedt sig gennem mange år med hundredvis af artikler om vidt forskellige emner. Hans populærvidenskabelige bidrag til avisernes søndagstillæg stillede krav om klarhed og kortfattet, researchen skulle være overstået, i modsætning til den akademiske afhandling, hvis dyd er at fremlægge den.

Hvad der forhøjer nydelsen er fraværet af forløren dybsindighed. Enhver der har forsøgt at læse om kunst i bøger, tidsskrifter og aviser vil kende fornemmelsen af at vade i den tomme luft. En bog om Edvard Munch (en gammel en, for Brobys omtale af den er fra 1932) sammenfattede den norske malers arbejde i, hvad Broby ironisk betegnede som følgende originale, træffende og dybe spørgsmål: Hvorfra kommer vi? Hvem er vi? Hvor går vi hen? Den slags godtkøbsfilosofi er der ikke spor af hos den populariserende Broby-Johansen.

Også en genlæsning af *Hverdagskunst – Verdenskunst* overrasker, når man har glemt den energi og smittende veloplægthed forfatteren mobiliserer over for de mest forskelligartede ting og sager. Hvor tynd kulturfornisen er i traditionel formidling høres af skolebørns benævnelse "oldævl". Når Broby taler om den forårsluft, der er over den græske kultur, og om dens uimponerede ligefremhed, passer det også på hans eget værk. Det er karakteristisk at et afsnit i kapitlet om klassicismen hedder "Hvorfor vi keder os på Thorvaldsens museum". Forfatteren keder sig ikke, han har den lykkelige evne at kunne få øje på noget i alt hvad han ser, men han forstår så udmærket hvorfor vi keder os – og forsøger at råde bod derpå.

Kunne Broby forføre folk til at se på billeder, kunne han også skubbe dem fra sig, som det skete med artiklen "Mord med maskine" i 1954. Den var et tidligt frontalangreb på bilismen, et ømt punkt fordi det er

dér danskeren er mest bestikkelig: "Det koster så og så mange menneskeliv at holde det tempo vi har. Og det betaler vi. Punktum." Anledningen var at hans datter var kommet hjem fra skole og havde fortalt, at nu var den tredje i hendes klasse kørt ned af en bil.

Og for også at slutte med film er der i artikelsamlingen "Kun kunst" (der indeholder tekster fra 1926-71) en analyse fra 1935 af filmen som kollektiv kunststart og en påvisning af dens ufrivillige dialektik: "Filmapparatet lyver, alle slutninger er falske men alle præmisser så pinligt sandfærdige, at samtidig med at det lægger kokkepigen i grevens seng, afslører det for hende at der er lopper i hendes egen."

Krop og klær

I 1947 udgav det nu forsvundne modehus *Fonnesbech* et 100-årsskrift, "Modens historie", som blev Broby-Johansens udkast til *Krop og klær*, bogen med den berømte kurve over kjolelængder og konjunkturer: "I efteråret 1929 faldt dagligkjolerne pludselig til midt på læggen og selskabskjolerne til gulvet. En måned efter at sensationen var præsenteret i Paris, brød det amerikanske aktiemarked sammen."

Bogen udkom 1953 med de sort-hvide plancher i dybtryk, som senere oplags off-settryk ikke kan hamle op med. Det afsluttende afsnit i senere udgaver har i den seneste tid fået den fjollede titel "Udsigt til år 3000". Så fremsynet ville forfatteren aldrig have stillet sig an.

Også i dragtens kunsthistorie arbejder Broby omtrent som billedhuggeren der sagde, at opgaven er at finde den rigtige sten, hvor mindst muligt skal hugges bort. Til en-

hver tid er der modsatrettede tendenser, ligesom der er rester fra fortiden og varsler om fremtiden. Broby vælger sine "sten" sådan at han med nogle få hug får det frem han vil vise. Så drejer han den en gang eller to, så læseren får et glimt af modsigelserne.

Udvalgte emner fra *Krop og Klær* blev fortalt i en serie billedbøger for børn. I den ene af dem sammenligner forfatteren forskellige kulturers kropsdeformeringer og mener, at vores ødelæggelse af fødderne er den værste. Måske ikke underligt for en mand, der som ung brugte fire måneder på at gå til Spanien. Broby var uden tvivl den danske forfatter i det 20. århundrede som var mest på tæerne, hvad også viste sig i de 15 bind "Kunstvejviser over Danmark", hvor han afslørede lokalkendskab til landets fjerneste afkroge.

Fra Gyldendals side var serien "Sjov viden" tænkt som et supplement til skolebøgerne, men det var sådan set ikke forfatterens ærinde. I *Hverdagskunst - Verdenskunst* hedder det i sidste kapitel: "Borgerskabets aksiom er at mennesket er en isoleret ener. Billedkunstens arkimediske punkt er at det ikke er det, at du kan få del i min oplevelse, jeg i din." Det er oplevelserne og følelserne, der er det faste omdrejningspunkt, ikke leksikalske oplysninger.

Det gør Broby-Johansen umoderne, for så vidt vinden blæser den anden vej. Promoveringen af internettet med dets astronomiske antal "oplysninger" på to eller tre milliarder hjemmesider er måske nutidens største bedrag. Når man hører Danmarks Radios program på P1, Harddisken, får man et begreb om hvor ideoforladt og åndløs trenden er. En amerikansk undersøgelse, refereret i dagbladet *Information* 25. september sidste år, af elever og computere i skolen konstaterede, at den ny teknik kan være en trussel mod børns fysiske og mentale udvikling.

Gik man bogstaveligt i Brobys fodspor, ville det sandsynligvis gavne ens fysik. Nøjes man med at følge ham i bøgerne, kan man være sikker på at ens mentale udvikling får et løft. Og samtidig bliver man underholdt på et niveau, alverdens tv-chefer er henvist til at drømme om.